

Ympäristövaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 (HE 99/2025 vp): Asia on saapunut ympäristövaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 27.10.2025.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Atro Andersson, valtiovarainministeriö
- ylijohtaja Tarja Haaranen, ympäristöministeriö
- ylijohtaja Veli-Matti Uski, ympäristöministeriö
- erityisasiantuntija Mikko Friipyöli, ympäristöministeriö
- ympäristöneuvos Päivi Gummerus-Rautiainen, ympäristöministeriö
- suunnittelupäällikkö Timo Jaakkola, ympäristöministeriö
- ympäristöneuvos Antton Keto, ympäristöministeriö
- talouspäällikkö Tuula Pietilä, ympäristöministeriö
- luontopalvelujohtaja Henrik Jansson, Metsähallitus
- johtava asiantuntija Kimmo Huovinen, Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus VARKE
- erityisasiantuntija Laura Hassi, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Aija Tasa, Kiinteistönomistajat ja rakennuttajat Rakli ry
- toimitusjohtaja Jouni Parkkonen, Kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeustalojen omistajat - KOVA ry
- metsäjohtaja Marko Mäki-Hakola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- luontopolitiikan päällikkö Helena Herttuainen, Metsäteollisuus ry
- johtaja, elinkeinopoliittiset asiat Anu Kärkkäinen, Rakennusteollisuus RT ry
- monimuotoisuusasiantuntija Liisa Toopakka, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- toiminnanjohtaja Eeva Tammisalo, Suomen Vuokranantajat ry
- johtaja, pääekonomisti Petteri Rautaporras, Teknologiateollisuus ry
- toiminnanjohtaja Anne Viita, Vuokralaiset VKL ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- maa- ja metsätalousministeriö

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

- liikenne- ja viestintäministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Suomen Luontopaneeli
- Metsäbiotalouden tiedepaneeli
- Suomen ilmastopaneeli
- Baltic Sea Action Group (BSAG)
- John Nurmisen Säätiö
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- Puutuoteteollisuus ry
- Sahateollisuus ry
- Suomen Kiinteistöliitto ry
- Suomen Omakotiliitto ry
- Suomen opiskelija-asunnot SOA ry
- Suomen Vesiensuojelun Keskusliitto ry
- Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf
- WWF Suomi

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Puuinfo Oy

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleiskuva

Ympäristöministeriön hallinnonalan pääluokan talousarvion kokonaissumma on 494 miljoonaa euroa, joka on 239 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 talousarviossa. Kasvua selittää suurimmalta osaltaan Valtion asuntorahaston toimintojen siirto hallinnonalan talousarvioon. Lukuun 35.20 (Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen) ehdotetaan 271,6 miljoonaa euroa. Valtion asuntorahaston avustusten ja valtuuksien siirrot toteutetaan uusille momenteille 35.20.57 (Valtion tukeman asuntokannan avustukset 80,6 miljoonaa euroa, josta aiempina vuosina myönnettyjen avustusten maksatuksiin 60 miljoonaa euroa) ja 35.20.58 (Valtion tukeman asuntotuotannon valtuudet, 152 miljoonaa euroa). Muut lisäykset kohdistuvat muun muassa tutkimushankkeiden rahoitukseen sekä palkkaratkaisun vaikutuksiin.

Hallinnonalalle tuloutetaan Valtion asuntorahaston kassa, noin 2,3 miljardia euroa, ja muita tuloja. Suurin muutos hallinnonalalla onkin kertaluonteinen rahaston määrärahojen sulauttaminen talousarvioon ja tähän liittyvä uusi momenttirakenne. Valtion asuntorahasto on talousarvion ulkopuolinen rahasto, jonka varoja käytetään valtion tukeman asuntotuotannon tukitoimiin kuten korkotukien ja avustusten maksamiseen. Tarkoituksena on asuntorahaston lakkauttaminen ja rahaston varojen sulauttaminen valtion talousarvioon tilanteessa, jossa tukien luonteen muuttumisen vuoksi rahastoon ei enää kerry varoja ja rahaston toiminta jatkossa edellyttäisi pääomittamista. Jatkossa tuet ja avustukset myönnetään talousarvion menomomentilta. Valiokunta tulee antamaan mietinnön hallituksen esityksestä rahaston lakkauttamisesta (HE 135/2025 vp), joka on annettu eduskunnalle 2.10.2025. Talousarvioehdotus sisältää vastaavasti uudet momentit. Uudelle tulomomentille (12.35.61 Valtion asuntorahoituksen tulot) on siten lisätty kertaluontoinen 2,3

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

miljardia euroa rahaston jäljellä olevan kassan tuloutusta ja 373 miljoonaa euroa aravalainojen korkotuloja, lyhennyksiä, investointiohjelma ja takausmaksuja.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tehtävien siirto ympäristöministeriöön on toteutettu ja Valtion tukeman asuntorakentamisen keskus (Varke) on aloittanut toimintansa 1.3.2025. Varke on ympäristöministeriön yhteyteen sijoitettu keskus, joka toimeenpanee valtion tukemaa asuntorakentamista eli myöntää tukia ja avustuksia, valvoo ja ohjaa valtion tukemaa asuntokantaa sekä vastaa asumisen ja asuntomarkkinoiden tietopalvelusta.

Valiokunta toteaa, että ympäristöministeriön hallinnonalalle kohdistuu vuonna 2026 yhteensä noin 8,1 miljoonan euron säästöt osana valtionhallinnon tuottavuusohjelmaa. Kireässä taloustilanteessa tämä on valitettavasti välttämätöntä ja toimintaa on pyrittävä kaikin tavoin tehostamaan. Vallitsevassa tilanteessa on hyvä, että ympäristön- ja luonnonsuojelun rahoitus säilyy kuitenkin suunnilleen aiemmalla tasolla.

Rakentaminen ja asuminen

Valtiovarainministeriön uusimman (syksy 2025) rakentamisen talousnäkymiä kuvaavan ns. Rakusu-raportin¹ mukaan inflaation hidastuminen ja korkojen lasku ovat vahvistaneet kotitalouksien ostovoimaa, mutta epävarmuus, geopoliittiset riskit ja korkea työttömyys jarruttavat asunnon ostotoimikkomuksia. Asuntokauppa on elpynyt, mutta uusien asuntojen kauppa on edelleen vähäistä ja markkinoilla on ylitarjontaa. Rakentamisen odotetaan elpymisen vuosina 2025—2026. Asuntoaloitukset kääntyvät kasvuun, mutta tuetun rakentamisen määrä vähenee. Vapaarahoitteinen tuotanto kasvaa varovasti, ja rakentaminen painottuu suuriin kaupunkeihin.

Valiokunta toteaa, että ympäristöministeriö käynnistää lainsäädäntövalmistelun asumisoikeusjärjestelmän joustavuuden lisäämiseksi ja riskien vähentämiseksi. Selvitys asumisoikeuskannan taloudellisesta tilanteesta ja mahdollisista ratkaisuvaihtoehdoista² on valmistunut. Säädösvalmistelun tavoitteena on selvittää mahdollisuuksia vapauttaa talo rajoituksista realisointitilanteessa, jos asumisturva on muutenkin vaarassa, jolloin taloille saataisiin vakuusarvo ja potentiaalisesti rahoitusta vapailta markkinoilta. Toiseksi valmistellaan muutosta, jossa uudet asumisoikeussopimukset voitaisiin tehdä vajaakäyttöön liittyvällä irtisanomisehdolla. Tavoitteena on myös luoda malli siihen, että asukkailla olisi mahdollisuus lunastaa asumisoikeusasunto omaksi.

Myymättömiä uusia asuntoja on edelleen suhteellisen paljon markkinoilla, ja myös vapaarahoitteisten uusien vuokra-asuntojen tarjonta on korkealla tasolla. Väestön kasvun ja muuttoliikkeen arvioidaan lisäävän kysyntää kasvukeskuksissa tulevina vuosina. Samoin kuluttajien luottamuksen lisääntyminen ja ostovoiman kasvaminen voivat edistää asuntomarkkinoiden elpymistä. Uusien asuntojen aloituksia hidastaa valmiiden myymättömien uusien asuntojen suuri määrä. Asuinrakentaminen painottuu yhä enemmän suuriin kaupunkeihin, koska maahanmuutto ja kuntien välinen muutto näihin kaupunkeihin on vähenemisestä huolimatta edelleen suurta. Asuntotuotanto suurimmissa kaupungeissa on kuitenkin liian matalalla tasolla väestönkasvu huomioiden. Las-

¹ Rakentaminen 2025—2026 Talousnäkömät, Valtiovarainministeriön julkaisu 2025:46

² Ympäristöministeriön julkaisu 2025:19 Asumisoikeusasuntojen uudistuotannon tuen lopettamisen vaikutukset ja ratkaisut järjestelmän riskeihin Raija Heimonen, Veera Holappa, Markus Lahtinen, Jeremias Kortelainen, Jenna Siltala

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

kennallinen uusien asuntojen tarve on tasolla 30 000 asuntoa vuosittain, kun vuosina 2024—2025 asuntoaloitukset ovat tasolla 18 000—19 000 asuntoa/vuosi. Tärkeä tekijä uusien asuntojen vähäiselle rakentamiselle on myös vuokra-asuntojen ylitarjonta. Uusien vuokra-asuntojen aloitusmäärä pysyi hyvin korkeana vuoden 2022 loppuun. Valtaosa uusista kerrostaloasunnoista myytiin vuokratyökaluun sekä ammattisijoittajille että kuluttajasijoittajille. Uusia vuokra-asuntoja valmistuu markkinoille vuosina 2024 ja 2025 edelleen melko runsaasti, mikä pitää sijoittajakysynnän matalana. Asuntoaloitusten ennakoitaan kääntyvän pieneen kasvuun vuonna 2025 ja kasvun ennakoitaan kiihtyvän vuonna 2026.

Valiokunta korostaa, että asuntomarkkinat ovat murroksessa. 2020-luvun ennätyksellistä rakentamista on seurannut rakentamisen raju pudotus. Samanaikaisesti asuntomarkkinoiden polarisaatio on voimistunut. Ympäristöministeriö on tuottanut valtakunnallisen selvityksen alueiden eriytymisestä³. Siinä tarkastellaan muun muassa valtakunnallista aluerakenteen eriytymistä, asuntokannan tyhjenemistä sekä alueiden eriytymisen vaikutuksia vuokra-asuntomarkkinoihin ja taloyhtiöiden talous- ja korjausnäkyymiin. Selvityksen mukaan alueidenkäyttöön vaikuttava toimintaympäristö on edelleen voimakkaassa muutoksessa muun muassa ilmastomuutoksen, energiamurroksen, digitalisaation, turvallisuuspoliittisen tilanteen ja julkisen talouden kestävyysvajeen vuoksi. Väestö- ja työpaikkakehitys keskittyy suurimmille kaupunkiseuduille ja erityisesti toiminnallisesti laajentuvalle Helsingin kaupunkiseudulle. Samalla valtaosassa maata väestö vähenee ja ikääntyy voimakkaasti. Erityisesti väestöään menettävillä alueilla haasteena ovat vakituisen asumisen väheneminen, asuntojen ylitarjonta ja vajaakäyttö. Seurauksena asuntojen hinnat laskevat. Asuntojen matalien vakuusarvojen takia peruskorjauksiin on vaikea saada rahoitusta. Arviolta kolmannes Suomen 90 000 asunto-osaakeyhtiöstä sijaitsee alueella, jossa alhainen hintataso vaikeuttaa asuntojen peruskorjaamista.

Valiokunta toteaa, että vuonna 2025 asuntorakentamisen määrän arvioidaan olevan suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 2024 eli noin 18 000—19 000 asuntoa ja vuodelle 2026 odotetaan lievää kasvua. Viime vuonna puolet asuntoaloituksista oli valtion tukemaa asuntotuotantoa. Rakennuskustannukset ovat alentuneet pääkaupunkiseudulla noin 15 prosenttia verrattuna vuoteen 2023 ja tämä on mahdollistanut aiempaa suuremman asuntojen lainoitusmäärän käytettävissä olevalla korkotukivaltuudella. Tuetun tuotannon arvioidaan olevan tänä vuonna noin 8 000 asuntoaloitusta ja laskevan selvästi ensi vuonna arviolta alle 5 000 asuntoon.

Valiokunta viitaten edellä kuvattuun toteaa, että asuntomarkkinoihin vaikuttavat monet muutospaineet. Korkotukijärjestelmää pyritään käyttämään vastasyklisesti osin suhdannepoliittisena työkaluna tasaamaan rakennusalan suhdannevaihteluja. Asuntorakentamisen elvyttämiseksi korkotukivaltuutta nostettiin vuonna 2024 2,25 miljardiin ja vuonna 2025 1,75 miljardiin. Vuoden 2026 talousarvioesityksessä ehdotettu 1,135 miljoonan euron korkotukilainavaltuus mahdollistaa noin 5 000 uuden vuokra-asunnon aloitukset. Uusia asumisoikeusasuntoja ei lainoiteta enää vuonna 2026, mutta jäljellä oleva lainoitus tulee painottumaan vuoden 2026 alkupuolelle, koska hankkeita on hyvin vireillä. Se on myös asuntorakentamisen suhdannenäkökulmasta perusteltua. Valiokunta pitää tärkeänä, että valtuuksien tasoa tarkastellaan kuten tähänkin asti joustavasti eri-

3 Ympäristöministeriön julkaisuja 2025:24 Valtakunnallinen alueiden eriytyminen Artikkelikokoelma nykytilasta ja tulevaisuudesta Mika Ristimäki ja Heli Mäntylä (toim.) Ympäristöministeriön kestävä rakentamisen ja asumisen osasto Mika Ristimäki, Heli Mäntylä, Timo Turunen, Annukka Lyra, Mikko Friipyöli, Juha-Pekka Majjala, Antti Rehunen, Joni Laurila, Hannu Ahola, Jukka Kero, Tomas Hanell

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

tyisesti vuonna 2027 kun on nähtävissä, miten asuntomarkkinatilanne kehittyy. Asuntomarkkinoiden polarisaatio edellyttää pitkällä tähtäimellä uudenlaisten ohjauskeinojen kehittämistä erityyppisten haasteiden ratkomiseksi eri puolilla Suomea. Myös vaikuttavuuden kannalta olennaista on taata riittävä ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys, jonka varassa on mahdollista toimia suunnitelmallisesti ja siksi olisi tärkeää taata riittävän pitkä näkymä käytettävissä olevien tuotantotukien ja avustusten saatavuuteen. Asuntopolitiikan muuttuessa on myös tärkeää tarkastella sitä, miten voidaan muuttuvassa tilanteessa varmistaa osaltaan asuntopolitiikan keinoin riittävä ohjaus haitallisen segregaatiokehityksen ehkäisemiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että momentille 35.20.55 (Avustukset korjaustoimintaan) ehdotetaan 6 985 000 euroa. Määrärahaa saa käyttää asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetun lain mukaisiin avustuksiin eli avustuksia myönnetään erityisesti iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen esteettömyyden sekä turvallisuuden ja terveellisyyden kannalta välttämättömään korjaamiseen, hissien jälkiasentamiseen ja liikkumisesteiden poistamiseen asuinrakennuksissa. Kaikkiaan määräraha lisättynä käytössä olleella 3 miljoonan euron määrärahalla tulee olemaan noin 10 miljoonaa euroa ja sen arvioidaan riittävän tuleviin hakemuksiin.

Erityisryhmien 15 miljoonan euron investointiavustusvaltuus kohdennetaan edelleen vuonna 2026 ensi sijassa vammaisten henkilöiden ja pitkäaikaisasunnottomille suunnatuille hankkeille. Opiskelija-asuntojen tukemiseen ei ole taloudellisesti tiukassa tilanteessa mahdollista kohdentaa suoria avustuksia kuten aiemmin, vaan vuodesta 2025 alkaen investointiavustukset on kohdennettu ennen kaikkea pitkäaikaisasunnottomien ja vammaisten henkilöiden asumiskohteisiin. Tästä syystä hallitus valmistelee lainsäädäntömuutosta, jolla korkotukilainojen enimmäismäärä opiskelija-asumisessa nousisi sataan prosenttiin, tavoitteena helpottaa hankkeiden toteuttamista.

Valiokunta pitää tärkeänä pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen ohjelmaa, jonka tavoitteena on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2027 mennessä. Tämä edellyttää määrätietoista työtä sekä kaupungeilta että hyvinvointialueilta. Ohjelmaan on kutsuttu yhdeksän suurinta kaupunkia ja niiden alueella toimivat hyvinvointialueet, sillä asunnottomuus keskittyy erityisesti suurimmille kaupunkiseuduille. Talousarvioehdotuksessa ohjelmaan on varattu 4,56 miljoonaa euroa (momentti 35.20.33) ja toimintamenoihin 0,35 miljoonaa euroa eli yhteensä 5 miljoonaa euroa, joka on merkittävästi enemmän kuin vuonna 2025. Tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan saumatonta yhteistyötä asumisen kysymyksistä vastaavien kaupunkien ja sosiaali- ja terveystalveluista vastaavien hyvinvointialueiden välillä.

Valiokunta pitää hyvänä sitä, että asumisneuvontaan (35.20.31) varataan 2 miljoonaa euroa. Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille vuosina 2023—2027 (1036/2022) on vuoden 2023 alussa voimaantullut määräaikaikainen kokeilulaki, jonka toimeenpanossa noin 40 kuntaa käyttää tukea asumisneuvonnan järjestämiseksi. Asumisneuvonnalla ehkäistään asumisen ongelmia, jotka voivat johtaa asunnon menettämiseen, joten se on osaltaan olennainen keino asunnottomuuden poistamistavoitteen toteuttamiseksi. Valiokunta katsoi kokeilulakia koskevassa mietinnössään⁴, että asumisneuvonnan laajentaminen on ajankohtaista, kun elinkustannusten nousu tiukentaa laajemmin toimeentuloa ja lisää siten myös asunnottomuuden riskiä. Asumisneuvonnalle on ollut rahoitusmahdollisuutta enemmän tarvetta, joten avustusosuudet ovat laskeneet.

4 YmVM 11/2022 vp — HE 129/2022 vp

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

Luonnonsuojelu

Ympäristöministeriön hallinnonalan luonnonsuojelun rahoitus on talousarvioehdotuksen mukaan vuonna 2026 noin 102,5 miljoonaa euroa (35.10.21 Eräät luonnonsuojelun menot, 35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät sekä 35.10.63 Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot). Rahoitusta on noin 2,5 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2025 talousarviossa.

Valiokunta toteaa, että suuremmillekin panostuksille olisi tarvetta, mutta kireässä taloustilanteessa on hyvä, että talousarvioehdotuksessa luonnon monimuotoisuus- sekä vesien- ja ympäristönsuojelumäärärahat pysyvät suunnilleen ennallaan. Eräiden hankkeiden ja kertaluonteisten lisäysten poisto alentaa tasoa, toisaalta Saaristomereen ja vesiensuojeluun osoitetaan 2 miljoonan euron lisäys. Ympäristöhallinnon toimintamenoihin (35.01) osoitetaan 86,2 miljoonaa euroa, joten määräraha pienenee 6 prosenttia tuottavuustoimenpiteiden ja hankkeiden päättymisen vuoksi. Suomen ympäristökeskukselle osoitetaan kuitenkin 2 miljoonaa euron lisäys luontotyyppi- ja ekosysteemitiedon uusien kustannustehokkaiden menetelmien kehittämiseen ja ennallistamisen tutkimukseen (35.01.04).

Luonnonsuojeluvarojen pääasiallisia käyttökohteita ovat Helmi-elinympäristöohjelma, METSO-ohjelman jatkaminen sekä Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät. Luonnonsuojeluvaroista rahoitetaan myös mm. laji-, luontotyyppi- ja maisemansuojeluun liittyviä toimia, avustuksia luonnonvaraisten eläinten hoitoloille ja Luontopaneelin toiminta.

Helmi-elinympäristöohjelma on ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteinen ohjelma, jonka avulla parannetaan heikentyneiden luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen tilaa koko maassa. Helmi-ohjelma on keskeinen osa kansallisten ja kansainvälisten luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitteiden toimeenpanoa. Helmi-ohjelmakauden puolivälissä, vuoden 2025 lopussa ohjelman ympäristöministeriön hallinnonalan vastuulla olevista toimenpiteistä on saavutettu arviolta noin 41 prosenttia vuoteen 2030 ulottuvista tavoitteista. Valiokunta on kiinnittänyt huomiota perinnebiotooppien uhanalaiseen asemaan omassa asiassa antamassaan lausunnossa⁵, jossa se kiinnitti huomiota tarpeeseen ryhtyä toimiin luonnonlaitumien hoidon turvaamiseksi. Perinnebiotooppien kunnostamista ja hoitoa rahoitetaan kansallisesti Helmi-ohjelmasta, mutta rahoitusta saaneiden alueiden hoitoa ei kuitenkaan ole aina mahdollista järjestää ympäristösopimusten kautta.

Maanomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvan METSO-ohjelman toimikausi päättyy vuoden 2025 lopussa. Uuden ohjelmakauden valmistelu aloitettiin vuonna 2024 ja uutta ohjelmakautta koskevan päätösehdotus on tällä hetkellä lausuntovaiheessa. Nykyinen ohjelmakausi (2008—2025) on saavuttanut ympäristöhallinnon osalta sille asetetut määrälliset tavoitteet, joilla tavoiteltiin pysyvän luonnonsuojelualueverkoston kehittämistä 96 000 hehtaarin suuruisella alueella. Ohjelma ei kuitenkaan ole pystynyt pysäyttämään ohjelman ylätason tavoitteena ollutta metsäluonnon monimuotoisuuden heikkenemistä, vaan sen saavuttamiseksi tarvitaan ohjelmaa laajempia toimia koko yhteiskunnassa. Momentin 35.10.63 määrärahataso mahdollistaa METSO-ohjelman vuositavoitteeksi noin 3 000 hehtaaria vuodelle 2026. Määrärahaa tähän varataan alustavasti

5 YmVL 15/2025 vp — O 29/2025 vp Luonnonlaidunten hoidon haasteet ja luonnon monimuotoisuus

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

noin 19 miljoonaa euroa. Kuluvaan vuoteen verrattuna METSO-ohjelmaan pystytään osoittamaan vuonna 2026 vähemmän määrärahaa johtuen lunastuslain korvausperusteiden muutoksesta. Muutos korottaa luonnonsuojelulain rajoitusten perusteella maksettavia korvauksia, kun lunastettavasta omaisuudesta tulee määrätä käyvän hinnan sijasta sen markkina-arvoa vastaava täysi korvaus. Valiokunta korostaa kuitenkin, että keskeistä on suojelutoimien hyväksyttävyyden ja toimijoiden samansuuntainen sitoutuminen, johon vapaaehtoisuus luo hyvän perustan. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan metsien suojelun on perustuttava maanomistajan vapaaehtoisuuteen.

Metsähallituksen Luontopalvelujen osalta määrärahaa vuodelle 2026 on noin 2,5 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2025. Luontopalveluilla on tärkeä rooli heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamisessa sekä lajien ja luontotyyppien inventoinnissa ja seurannassa. Metsähallituksen luontopalvelut on siten keskeisesti tukemassa lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiskehityksen pysäyttämistä ja EU:n biodiversiteettistrategian kansallista toimeenpanoa. Metsähallituksen Luontopalveluiden rahoituksesta vuoden 2026 talousarvioesityksessä kohdistuu Helmi-ohjelman toimeenpanoon noin 7 miljoonaa euroa vuodessa.

EU:n ennallistamisasetus tuli voimaan 18.8.2024 ja ennallistamissuunnitelman laatimiseen on kaksi vuotta aikaa. Talousarvioesitys ei sisällä ennallistamisasetuksen toimeenpanoon liittyviä määrärahalisäyksiä, sillä asetuksen toimeenpano on kesken. Parhaillaan kartoitetaan ennallistamissuunnitelman edellyttämiä tieto-, selvitys- ja seurantatarpeita.

Vesiensuojelu

Talousarvioesityksen vesiensuojelun rahoitus on vuonna 2026 noin 18,8 miljoonaa euroa (35.10.23 Itämeren ja vesiensuojelun edistäminen ja 35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen). Momentilta 35.10.61 rahoitetaan myös pilaantuneiden alueiden kunnostamista 1 521 000 eurolla. Rahoitusta on noin 1,1 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2025 talousarviossa. Momentille 35.10.61 osoitetaan hallitusohjelman ja kehyksen mukainen 2 miljoonaa euron lisäys Saaristomeren ja vesiensuojeluun.

Vesien ja meren tilan parantamista edistävän Ahti-ohjelman (2023—2027) kautta myönnetään avustuksia ja mahdollistetaan asiantuntijatuki toimien toteutukseen sekä edistetään alueellisten toimijoiden, kuten kuntien, yritysten ja yhdistysten yhteistyön syntymistä. Varsinais-Suomessa Saaristomeren valuma-alueella toteutettavaa Saaristomeri-ohjelmaa hallinnoidaan osana Ahti-ohjelmaa. Vesiensuojeluvaroista rahoitetaan myös valtion vastuulla olevat vesistöseurannat. Momentin 35.10.23 määrärahasta käytetään 7 210 000 euroa vesien ja meren tilan parantamiseen eri puolilla Suomea, Saaristomeren tilan parantamiseen, vesien- ja merenhoidon suunnitteluun, pohjavesialueiden tarkistamiseen ja pohjavesien riskienhallinnan edistämiseen, vedenalaisen meriluonnon kartoitukseen ja kestävä käytön tukemiseen sekä ympäristön tilan ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin ja kehittämiseen. Ahti-ohjelma käynnistyi vuoden 2024 alussa jatkaen yhtenä ohjelmana aiempien Vesiensuojelun tehostamisohjelman, Ravinteiden kierrätysohjelman ja Saaristomeri-ohjelman toimintaa. Valtion avustukset auttavat sitouttamaan alueellisia toimijoita ja kanavoimaan yksityistä rahoitusta vesien ja meren tilaa parantaviin hoitotoimiin. Vuonna 2026 käynnistyy laaja-alainen yli 25 miljoonan euron vuosina 2026—2033 toteutettava EU-rahoitteinen ACWA LIFE -hanke, jonka valtion omarahoituksesta merkittävä osa maksetaan

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

tältä momentilta. Hankkeen tavoitteena on tukea vesien- ja merenhoidon toimenpideohjelmien toimeenpanoa.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota geopolitiittisen tilanteen muutokseen liittyviin uhkiin ja erityisesti Venäjän varjolaivastosta aiheutuneeseen kasvaneeseen ympäristövahinkorisktiin Suomenlahdella. Varautumistarve koskee sekä avomerellä tapahtuvaa laajaa öljy- tai kemikaalivahinkoa että mahdollisesti rantaan ajautuvan öljyn puhdistamista eli jälkikunnostustöitä. Öljysuojarahasto on lakkautettu ja uusi ympäristövahinkorahasto on aloittanut toimintansa 1.1.2025. Ympäristövahinkorahastosta voidaan maksaa toissijaisissa vastuutilanteissa korvauksia öljyn lisäksi aluskemikaalivahinkotilanteissa. Öljyvahinkojen hyvän torjuntavalmiuden ylläpitoa öljysuojarahaston toiminnan lakattua tuetaan valtion talousarviosta ympäristövahinkorahastoon siirrettävien määrärahojen rajoissa harkinnanvaraisina avustuksina pelastustoiminnassa käytettävän kaluston hankkimisesta aiheutuvien kulujen osittaiseen kattamiseen. Kalustohankintoihin myönnettävät avustukset ovat pienentyneet 5—10 miljoonan euron tasosta 3 miljoonaan euroon vuodessa (35.10.67). Öljyntorjunnan täysimääräinen rahoitus katetaan kuitenkin hyvinvointialueiden talousarviosta. Torjuntaan osallistuvien viranomaisten, kuten Rajavartiolaitoksen, varautumiskustannukset katetaan valtion budjetista, ja ympäristövahinkorahaston päätehtävä on torjunta- ja ennallistamiskustannusten korvaaminen toissijaisissa vastuutilanteissa. Valiokunta korostaa tarvetta seurata vahinkoriskin kasvua ja varautua siihen käytettävissä olevin keinoin.

Muita huomioita

Vuoden 2026 talousarvioesityksessä hiilineutraalisuuteen liittyviä tavoitteita edistetään yhteensä noin 2,3 miljardilla eurolla, mikä on noin 170 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2025 toinen lisätalousarvio mukaan lukien. Kansallisen ilmastolain mukaisten suunnitelmien laatiminen ja niiden seurannan järjestäminen edellyttävät yhä tarkempia tietoja ja arvioita Suomen tilanteesta ja suunniteltujen toimenpiteiden vaikutuksista, jotta Suomi olisi hiilineutraali vuonna 2035. Ilmastolain mukaisen keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelman (KAISU) toimeenpano edellyttää myös riittävää tietopohjaa ja viestintää. Aktiivinen vaikuttaminen EU:n ilmasto- ja energialainsäädännön valmisteluun vastaamaan vuosien 2030 ja 2040 nettopäästövähennystavoitteita sekä vuoden 2050 ilmastoneutraaliustavoitteita edellyttävät myös selvityksiä siitä, miten ja millä aikataululla voidaan kustannustehokkaimmin vähentää päästöjä erityisesti päästökaupparektorin ulkopuolisella sektorilla ja mitkä ovat vaikutukset Suomelle. On tärkeää, että tietopohja ja vaikutusarviot ovat ajantasaisia ja luotettavia, jotta politiikkaratkaisut perustuvat oikeaan tietoon. Tärkeää onkin muun ohella kehysriihen päätöksen mukainen määräraha valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaan tutkimustoimintaan, jonka mukaan 8,1 miljoonaa euroa on osoitettu hiilinielujen ja -varastojen tutkimuksen ja havainnointijärjestelmän kehittämiseen. Rahoitus on tarpeen, sillä luontoympäristöjen hiilivarastojen tilasta ja muutoksista tarvitaan tarkempaa tietoa. Erityisesti tämä koskee maankäyttösektorin nettopäästöjä ja -nieluja (LULUCF-sektori), jotka ovat keskeinen haaste Suomen ilmastopolitiikassa.

Valtion aluehallinnon uudistuksen myötä uusi valtion Lupa- ja valvontavirasto aloittaa toimintansa 1.1.2026. Uudistus mahdollistaa niin sanotun yhden luukun palvelun ja aiempaa sujuvamat lupamenettelyt valtion ympäristöasioissa. Eduskunta hyväksyi 18.6.2025 lain eräiden ympäristöasioiden käsittelystä Lupa- ja valvontavirastossa. Yksi luukku tarkoittaa sitä, että jatkossa yksi valtakunnallisen toimivallan omaava valtion ympäristöviranomais vastaa lupa- ja muiden me-

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

nettelyjen etenemisestä ja koordinoinnista. Lupa- ja valvontaviraston toimintamenoihin osoitetaan 117,6 miljoonaa euroa. Yksi viraston tavoitteista on, että toiminta käynnistyy häiriöttä ja sujuvasti uudistuksen tavoitteita toteuttaen. Lupa- ja valvontaviraston tavoite on käynnistää toiminta häiriöttä ja sujuvasti uudistuksen tavoitteita toteuttaen. Myös siirtymävaiheessa tulee huolehtia lupaprosessien sujuvuudesta.

Hallitusohjelman mukaan tavoitteena on kehittää vapaaehtoista ekologista kompensatiota muun muassa selkeyttämällä sääntelyä hyväksytyin yhteisin kriteerein sekä mahdollistamalla sen soveltaminen osana ympäristöluvitusta. Tavoitteena on mahdollistaa uusia rahoituskeinoja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseksi ja tukea yrityksiä niiden luonnon monimuotoisuustyössä. Luonnonarvomarkkinoille on tilausta myös yksityisen sektorin puolelta. Yritykset kaipaavat keinoja, joiden avulla ne voivat tehdä luonto- ja ilmastopositiivista toimia ja raportoida niistä totuudenmukaisesti. Luonnonsuojelulaki mahdollistaa jo ympäristölle aiheutuvan haitan hyvittämisen markkinaehtoisesti eli yritys voi ostaa toisen maanomistajan jo tuottamia luonnonarvohehtaareja kompensoidakseen esimerkiksi rakentamisesta aiheutuvaa luontokatoa. Säännösten täsmentämistä valmistellaan siten, että luonnonarvohehtaarien ja niitä koskevan kansallisen kompensatiorekisterin hyödyntäminen voi kattaa muutakin kuin haitan kompensoimista eli myös käyttämisen luontoväittämien tekemiseen. Valiokunta pitää hanketta tärkeänä ja toivoo, että markkinaehtoiset ratkaisut ovat käytössä kansallisessa luonnonarvokaupassa mahdollisimman pian.

Kiertotalouden määräraha (35.10.22) on 520 000 euroa. Määräraha on kuluvan vuoden tasolla. Tavoitteena on muutos, jolla kiertotaloudesta luodaan talouden uusi perusta. Valiokunta korostaa, että kiertotalouden edistäminen on kaikkia hallinnonaloja koskeva haaste. Ympäristöministeriö toteuttaa yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa strategista kiertotalousohjelmaa, mutta ohjelman resurssit ovat niukat suhteessa tavoitteisiin ja tavoiteltujen muutosten mittakaavaan. Määrärahalla on tarkoitus luoda ne välttämättömät puitteet, jotka mahdollistavat vapaaehtoisten sitoumusten tekemisen, toteuttamisen ja arvioinnin. Tavoitteena on saada aikaan keskeisillä muutosalueilla ekosysteemejä ja konsortioita, jotka edistävät kiertotaloutta omalla sektorillaan. Määrärahalla rahoitetaan myös tutkimuslaitosten edustajista koostuvaa arviointiryhmää, tietojärjestelmän kehitystä ja käyttöä sekä ohjauskeinojen selvityksiä ja vaikutustenarviointeja. Valiokunta pitää tärkeänä varmistaa, että kiertotaloustyö jatkuu kaikilla hallinnonaloilla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Ympäristövaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

Helsingissä 9.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Pinja Perholehto sd

jäsen Pauli Aalto-Setälä kok

jäsen Marko Asell sd

jäsen Noora Fagerström kok

jäsen Eveliina Heinäluoma sd

jäsen Petri Huru ps

jäsen Christoffer Ingo r

jäsen Vesa Kallio kesk

jäsen Mai Kivelä vas

jäsen Hanna Kosonen kesk

jäsen Johan Kvarnström sd

jäsen Merja Rasinkangas ps

jäsen Sara Seppänen ps

varajäsen Janne Jukkola kok

varajäsen Marko Kilpi kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Orpon hallituksen vuoden 2026 talousarvioesityksessä ei ole onnistuttu tekemään valintoja ja tarvittavia uudistuksia, joilla saavutettaisiin edes hallitusohjelmassa määritetyt ilmasto- ja luontotavoitteet.

Talousarvioesitys on edelleen 8,7 miljardia alijäämäinen, vaikka alijäämää on lähdetty taklaamaan lukuisilla leikkauksilla. Leikkaukset osuvat kohtuuttoman usein samoille ihmisille ja alueille. Kasvu- ja tuottavuustoimet ovat edelleen varsin vaatimattomia, vaikka vaalikausi on jo ohittanut puolivälin. Itäinen Suomi on jäämässä lähes kokonaan oman onnensa nojaan.

Talousarvioesityksessä olisi pitänyt pystyä tekemään selkeämpiä valintoja, jotta rahoitus suuntautuisi aidosti vaikuttaviin kohteisiin ja jotta koko Suomi tulisi huomioituksi. Nyt tuleville sukupolville jää ilmasto- ja luontokriisin ratkaisemisen lisäksi myös massiivinen velkataakka.

Määrärahojen niukkuus

Ympäristöministeriön hallinnonalalla on tehtäviä, joita sen tulee kyetä suorittamaan tasapuolisesti koko maassa sekä maan rajojen yli.

Talousarvioesitys nostaa esiin huolen siitä, pystyykö ministeriö suoriutumaan sille kuuluvista tehtävistä ja velvollisuuksista niukoilla määrärahoilla.

Vesienhoito

Hallitus panostaa merkittävästi Saaristomerен kunnan parantamiseen, mutta samaan aikaan sisävesien ja muun Itämeren tilasta huolehtimisen varat ovat vähissä. Eikö sisävesien ja muun Itämeren hyvästä tilasta huolehtiminen ole yhtä tärkeää kuin Saaristomerен huonon tilan parantaminen?

Saaristomeri on suojelunsa ansainnut, mutta samalla rahojen kohdentaminen vain Lounais-Suomen rannikolle on yksi leikkaus lisää itäiselle Suomelle. Suomessakaan puhtaat sisävesistöt eivät ole itsestäänselvyys.

Paikalliset yhdistykset ovat vesiensuojelutyön selkäranka, ja niiden rooli on korvaamaton muun muassa valuma-alueiden kunnostuksessa ja ravinnekuormituksen vähentämisessä, vesien tilan seurannassa ja tiedon tuottamisessa viranomaisten tueksi, yhteistyössä maanomistajien, kuntien ja oppilaitosten kanssa sekä vapaaehtoistoiminnan ja ympäristökasvatuksen edistämässä. Tästä huolimatta järjestöjen avustuksista leikataan.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp Eriävä mielipide 1

Luonnonsuojelu

Kun vapaaehtoinen suojelu vähenee, voi käydä niin, että pakottava normiohjaus lisääntyy. Tämä ei ole toivottava kehityssuunta.

Helmi- ja METSO-elinympäristöohjelmat vahvistavat Suomen luonnon monimuotoisuutta ja turvaavat luonnon tarjoamia elintärkeitä ekosysteemipalveluja. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Molemmat ohjelmat pohjautuvat vapaaehtoisuuteen ja ovat osoittautuneet menestyksiksi. Vapaaehtoisuus on ollut merkittävä tekijä siinä, että ohjelmista on tullut suosittuja ja mallilla on hyvä jatkaa. Hallituksen talousarvioesitys ei sisällä riittäviä määrärahoja vapaaehtoisen suojelun tavoitteiden toteutumiseksi.

Vanhon ja luonnontilaisten metsien tunnistamiseen ja kartoitukseen ei ole toistaiseksi varattu lainkaan määrärahoja. Kohteiden käytännön tunnistamisen kannalta olisi tärkeää, että valtio kartoittaisi kohteet välittömästi. Tähän tulisi varata riittävät määrärahat ja työ tulisi aloittaa välittömästi.

Harmaan suojelun välttämiseksi ja suojelun sosiaalisen kestävyuden turvaamiseksi on välttämätöntä, että valtio varaa riittävän rahoituksen vanhon ja luonnontilaisten metsien suojelemiseen osana METSO-ohjelmaa.

Ennallistaminen

EU:n ennallistamisasetus hyväksyttiin kesällä 2024. Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen on pysäytettävä ja kehitys on käännettävä elpymisuralle. Ennallistamisasetuksen yleistavoite on, että vuoteen 2030 mennessä vähintään 20 prosenttia EU:n maa- ja meripinta-alasta sekä vuoteen 2050 mennessä kaikki ennallistamisen tarpeessa olevat ekosysteemit ovat luonnon tilaa parantavien toimien piirissä.

Ennallistamisen toimeenpanoon ei tämänhetkisen tiedon mukaan ole tulossa erillistä EU-rahoitusta, joten määrärahat siihen on löydettävä kansallisesti. Hallituksen talousarvioesitys herättää huolen ennallistamiseen tarvittavien varojen riittävyydestä.

Luonnonvarakeskus ja Suomen Ympäristökeskus

Toimintaedellytykset ja investoinnit tutkimusinfraan ovat vaarassa leikkausten takia. TKI-panostusten tulisi noudattaa parlamentaarisen TKI-työryhmän sopua ja varmistaa perusrahoitus sekä toimintaedellytykset valtion tutkimuslaitoksille.

Metsähallitus

Metsähallituksen toimintaan kohdistuvat leikkaukset vaarantavat sen kyvyn vastata sille osoitettuihin tehtäviin. Erityisesti tämä kohdistuu Luontopalveluihin, jonka tehtävät ovat lisääntyneet viime vuosina. Leikkausten takia esimerkiksi Lapista ollaan lakkauttamassa luontokeskuksia, joissa on yli 100 000 kävijää vuodessa.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Ruokavirasto

Metsäkatoasetuksen ja kansallisen metsäkatolain toimeenpano edellyttää Ruokavirastolta riittäviä resursseja. Ruokaviraston henkilöresurssit on varmistettava sujuvan toimeenpanon varmistamiseksi. Metsäkatoasetuksen ja metsäkatolain toimeenpano aiheuttaa jo nyt merkittäviä lisäkustannuksia toimijoille, eikä Ruokaviraston tehtävistä koituvia kustannuksia saa valuttaa toimijoille.

Puurakentamisen edistäminen

Puu tai muut vähäpäästöiset materiaalit tarjoavat konkreettisen ratkaisun hiilivarastojen luomiseksi, kiertotalouden vahvistamiseksi ja rakentamisen päästövähennysten saavuttamiseksi. Puun käyttö rakennusmateriaalina vähentää rakentamisen päästöjä ja lisäksi puurakenteet varastoivat hiiltä pitkäaikaisesti. Puu ja muut vähäpäästöiset materiaalit on tunnustettava ilmastopolitiikan avainratkaisuina.

Vähähiilisen rakentamisen edistämiseen tulisi ohjata nykyistä vahvemmin budjettivaroja. Rakennusmateriaalien päästöt tulee huomioida energiankulutuksen rinnalla, ja julkisissa hankinnoissa tulee ottaa käyttöön yhteiset hiililaskennan menetelmät.

EU-tason selvitykset osoittavat, että kaavoitus- ja paikalliset määräykset voivat käytännössä estää puurakentamisen tai muiden vähäpäästöisten ratkaisujen toteutumisen. Budjetissa tulisi varata resursseja kaavoituksen ja viranomaisosaamisen uudistamiseen, jotta vähäpäästöiset materiaalit olisivat aidosti vaihtoehto sekä kaupunkiseuduilla että harvemmin asutuilla alueilla.

Korjausrakentaminen ja energia-avustukset

Suomen asuntorakentamisen näkymät ovat poikkeuksellisen heikot. Rakennusala tarvitsee nopeasti tukea. Sen sijaan korjausrakentamisen määrärahoista on leikattu tilanteessa, jossa uudisrakentaminen hiipuu ja varsinkin Itä- ja Kaakkois-Suomessa asunto-osaakeyhtiöiden tarve korjauksiin on kasvava ja taloudelliset resurssit väheneviä.

Iso osa Suomen rakennuskannasta on rakennettu 1970—1990-luvuilla. Tähän rakennuskantaan kohdistuu sen iän takia paljon erilaisia korjaustarpeita kaikissa asumisen hallintamuodoissa. Näiden korjausten toteutumisen varmistamiseksi olisi tarkoituksenmukaista tukea korjausrakentamista.

Myös energia-avustusten loppuminen hallituksen leikkausten myötä osuu samalle tontille. Energia-avustuksilla on parannettu rakennuskantaa ja luotu työtä ympäri Suomen.

Rakennuksia ei voi katsoa pelkästään sijoituskohteina, vaan ne tulee nähdä koteina ja työpaikkoina. Terveet ja toimivat rakennukset parantavat elämänlaatua.

Korjausrakentaminen ja energia-avustukset vastaavat myös Suomen ilmastotavoitteisiin, kun rakennusten energiatehokkuutta saadaan parannettua.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Asuntopolitiikka

Asumisoikeusasuntojen rakentamisella täydennysrakennetaan matalan markkinahinnan lähiöihin asuntoja ilman riskiä alueiden eriytymisestä — näissä lähiöissä ei, vanhan asuntokannan matalan hintatason vuoksi, rakennusliikkeiden kuluttajamyyntiin tuleva omistusasuntotuotanto käynnisty.

Asumisoikeusasuntojen rakentamisen lopettamisen viesti on, että alueiden eriytymiseen ei Suomessa suhtauduta kovinkaan vakavasti. Tällaista viestiä ei tulisi lähettää nopeasti kaupungistuvassa Suomessa.

Hallituksen tulisi viestittää, että suomalaiset kaupungit pitävät ehdottomasti kiinni alueellisen eriytymisen torjunnasta.

Tuotannon jäädyttämisen sijaan ASO-tuotantoa voidaan ohjata nykyistä tarkemmin. Esimerkiksi ASO-järjestelmän parametreja voidaan muuttaa, asuntoja kohdentaa ja rahoitukselle asettaa reunaehdot, joilla valtion riskiä pienennetään lähiöitä uhraamatta.

Matalarahoitteista vuokra-asumista tarvitaan niin kasvukeskuksissa kuin väestöltään hupenevilla alueilla. Keskittävät päätökset kiihdyttävät muuttoliikettä, mutta kokonaisturvallisuuden kannalta on oleellista, että muissakin kuin kasvukeskuksissa on erilaisia asumismuotoja tarjolla.

Ikääntyneiden asumisen järjestäminen on kriisiytymässä nopeaa vauhtia, kun hyvinvointialueet eivät hallituksen leikkausten takia osoita tarvitsijoille palveluasuntoihin paikkoja. Tämän seurauksena moni vanhus asuu yksin olosuhteissa, joissa hän ei millään tavoin enää pärjää, ja samaan aikaan yksityisillä palveluntarjoajilla on vapaita paikkoja palveluasumisessa.

Tarvetta ja kysyntää on erityisesti opiskelija-asunnoille sekä iäkkäille ja muistisairaille sopiville asunnoille ja asumismuodoille. Tähän vuoden 2026 talousarvioesitys ei tuo vastausta, vaan heikentää em. ihmisryhmien tilannetta.

ARAn lakkauttaminen

ARAlla on ollut keskeinen rooli MAL-neuvotteluissa, asumisen kehittämisessä, rakennusten energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanossa sekä asuntokannan esteettömyyden edistämisessä.

Hallituksen päätös lakkauttaa ARA on vaarantanut ARAn tehtäviin kuuluvan toiminnan sujuvuuden ja jatkuvuuden. Nopea aikataulu vaikuttaa myös henkilöstön asemaan ja työssä jaksamiseen.

Millä tavoin tukien myöntäminen ja niiden käytön valvonta tapahtuvat laissa edellytettävällä tavalla ja miten ne pysyvät erotettuina säädösvalmistelusta ja ministeriön päätöksenteosta?

Hallituksen perustelut ARA:n lakkauttamiselle jäivät varsin keveiksi aiheutuviin ongelmiin verrattuna.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Kohtuuhintainen asuminen ja sosiaalinen asuntotuotanto

Leikkaus korjausavustuksiin ja ARAn lakkauttaminen heikentävät mahdollisuuksia vastata kasvavaan kohtuuhintaisen asumisen tarpeeseen. Kohtuuhintaisuus ei saa rajoittua vain suurille kaupunkiseuduille, vaan myös pienemmillä paikkakunnilla tulee turvata mahdollisuus kestävään asuntotuotantoon.

Sosiaalinen asuntotuotanto keskittyy hallituksen esityksessä suurten kaupunkiseutujen tarpeisiin. Myös harvemmin asutuilla alueilla tulisi toteuttaa kohtuuhintaista ja energiatehokasta asuntotuotantoa. Tämä tukee alueiden elinvoimaa ja ehkäisee eriarvoisuutta. Iso osa teollisuudesta sijaitsee haja-asutusalueilla, asumisen tuen puute voi vaikeuttaa työvoiman saatavuutta ja johtaa siihen, että yritykset menettävät työntekijöitään.

Alueelliset erot rahoituksen saatavuudessa lisäävät polarisaatiota. Etenkin kasvukeskusten ulkopuolella rahoituksen saaminen on hankalaa. Myös väestöltään vähenevillä alueilla asuntokantaa tulisi voida uudistaa vastaamaan paremmin muuttuviin tarpeisiin ja korjata esteettömäksi ja energiatehokkaammaksi.

Asumisneuvonta

Asumisneuvonnan tavoite on vähentää tarjottavan avun ja tuen avulla asunnottomuutta, vuokra-velkoja, asumisen häiriöitä ja häättöjä sekä turvata asumisen jatkuvuutta.

Sosiaaliturvan leikkaukset lisäävät vuokranmaksuvaikeuksia ja häättöriskejä. Nyt ollaan siirtymässä ehkäisevästä toiminnasta korjaavampaan työotteeseen. Tämä vie painopistettä etäämmälle tukilain mukaisesta tarkoituksesta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.10.2025

Vesa Kallio kesk
Hanna Kosonen kesk

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Hallituksen ilmasto- ja ympäristöpolitiikka ei edistä Suomen ja suomalaisten etua

Hallituksen ilmasto- ja ympäristöpolitiikka on luisunut tilanteeseen, jossa hallitus ei edes esitä enää tekevänsä ilmasto- ja luontotoimia. Tästä esimerkkinä on budjettiriihen päätös leikata Puh-taan siirtymän rahoitusta eli teknisiin hiilinieluihin kohdennettavaa, jo alun perin vaatimatonta 140 miljoonan euron summaa ja samalla hallituksen ilmastotoimien kärkihanketta. Palokin koskien vapauttaminen on vähin äänin haudattu. Ilmastoselonteosta on luettavissa, että Suomi on hiilineutraali Orpon hallituksen toimilla vasta vuoden 2050 jälkeen. Jopa uusiutuvan energian rakentamista hallitus vaikeuttaa säätämällä kiinteät etäisyydet tuulivoimaloille. Orpon ja Purran hallituksen lanseeraama puhdas siirtymä on siis peruttu. Tilanne on synkkä ja surullinen sekä globaalin vastuun, Suomen EU-lainsäädännön mukaisten ilmastositoumusten, kansainvälisen uskotavuuden että talouskasvun ja investointien ja sitä kautta suomalaisten työpaikkojen ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Suomalainen elinkeinoelämä on vahvasti sitoutunut 2035 ilmastotavoitteeseen ja kunnianhimoiseen ilmastopolitiikkaan. Esimerkiksi Teknologiateollisuus ry sanoo lausunnossaan suoraan, että Suomen tulee pitää kiinni hiilineutraalisuustavoitteesta vuoteen 2035 mennessä. Myöskään EU:lla ei ole varaa heikentää ilmastotavoitettaan, sillä päästövähennystavoitteet synnyttävät markkinaehtoisesti kysyntää puhtaille ratkaisuille myös EU:n sisämarkkinoilla. Vaikuttava ilmastopolitiikka luo siten mahdollisuuden rakentaa vahvempaa ja kilpailukykyisempää Eurooppaa. Erityisen tärkeää on pyrkiä varmistamaan sellainen toimintaympäristö, että yrityksillä on kykyä ja halua kasvaa.

Vaikka hallitus on luvannut pitää kiinni ilmastotavoitteista, sen toimet eivät ole linjassa tavoitteen kanssa ja valitettavasti muutosta ei ole luvassa. Pitkään odotetut ilmastosuunnitelmien luonnokset todistavat tehottoman ilmastopolitiikan jatkuvan. Keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmaluonnoksen (KAISU3) toimenpidekokonaisuus on riittämätön taakanjakosektorin päästövähennystavoitteiden varmistamiseksi jo ilman maankäyttösektorin alijäämän siirtymisen riskiä taakanjakosektorille. KAISU3-luonnoksessa tai talousarvioesityksessä ei esitetä uusia taloudellisia ohjauskeinoja ilmastopolitiikkaan.

Toimenpiteiden kuilu EU:n maankäyttösektorin velvoitteen ja kansallisen ilmastolain mukaisen hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseen on valtava. Talousarvioesityksessä ei ole, kuten ei lausunnoilla olleissa KAISU3:n tai energia- ja ilmastostrategian luonnoksissakaan, esitetty sellaisia toimenpiteitä, joilla tätä kuilua voisi uskottavasti kuroa umpeen.

Ilmastomuutoksen lisäksi luontokato on aikamme suuri ongelma ja murentaa jatkuessaan sekä ihmisten hyvinvointia että talouden ja turvallisuuden pohjaa. Myös tällä sektorilla Orpon hallituksen puheet ovat suuret mutta näytöt laihat.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Ympäristön- ja luonnonsuojelun rahoitus säilyy vuoden 2026 talousarviossa suunnilleen viime vuoden tasolla. Lisärahoitusta saadaan ympäristövahinkojen ehkäisemiseen mutta vesien suojelun rahoitus kokonaisuudessaan vähenee, samoin Metsähallituksen rahoitus vähenee tuottavuussäästöjen takia. Metsähallitukselle kohdistuu hallinnonalan tuottavuussäästöistä kokonaisuudessaan 26 prosenttia, vuonna 2026 yhteensä 1,4 miljoonaa euroa.

Helmi-elinympäristöohjelma on ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteinen ohjelma, jonka avulla parannetaan heikentyneiden luontotyyppien ja lajien elinympäristöjä koko maassa. Helmi-ohjelman toimet perustuvat maanomistajien vapaaehtoisuuteen ja laajaan yhteistyöhön. Kohteina ovat lintuvedet, suot, metsät, perinneympäristöt sekä pienvedet ja rannat. Helmi-ohjelma on keskeinen osa luonnon monimuotoisuuden suojelun tavoitteiden toimeenpanoa sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Helmi-ohjelmaan kohdennetaan vuonna 2026 yhteensä noin 24 miljoonaa euroa. Helmi-ohjelman nykyisellä rahoituksella valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaista tavoitetasoa ei saavuteta vuoteen 2030 mennessä. Nykyisellä rahoituskehyksellä pystytään toteuttamaan vain kolmasosa siitä vuosittaisesta tavoitteesta, jota vuoden 2030 tavoitteet edellyttävät. Metsähallituksen rooli Helmi-ohjelman toimeenpanossa on keskeinen. Vuoden 2026 talousarvioletytyksestä Metsähallituksen Luontopalvelujen Helmi-ohjelman toimeenpanoon kohdistuu noin 7 miljoonaa euroa momentilta 35.10.52.

Maanomistajien vapaaehtoisuuteen perustuvan METSO-ohjelman toimikausi päättyy vuoden 2025 lopussa. Uuden ohjelmakauden valmistelu aloitettiin vuonna 2024, ja uutta ohjelmakautta koskeva päätösehdotus on lausuntovaiheessa. Tavoitteena vuosille 2026—2030 on pysyvän suojelun lisääminen 40 000 hehtaarilla Etelä-Suomessa. Tämän kokonaisuuden kustannusarvio on yhteensä 300 miljoonaa euroa. Lisäksi tavoitteena on 10 000 hehtaarin suojelu Pohjois-Suomessa perustuen vanhojen metsien kriteerien mukaisten sekä luonnontilaisten metsien määritelmän mukaisten kohteiden suojeluun yksityismailla. Tämän kustannusarvio on 50 miljoonaa euroa.

Nykyinen ohjelmakausi (2008—2025) on saavuttanut ympäristöhallinnon osalta sille asetetut määrälliset tavoitteet, joilla tavoiteltiin pysyvän luonnonsuojelualueverkoston kehittämistä 96 000 hehtaarin suuruisella alueella. Ohjelma ei kuitenkaan ole pystynyt pysäyttämään ylätasoin tavoitteena ollutta metsäluonnon monimuotoisuuden heikkenemistä. Sen saavuttamiseksi tarvitaan ohjelmaa laajempia toimia koko yhteiskunnassa. Kuluvaan vuoteen verrattuna METSO-ohjelmaan pystytään osoittamaan vuonna 2026 vähemmän rahaa johtuen lunastuslain korvausperusteiden muutoksesta. SDP vastusti lunastuslain uudistuksessa kiinteää 25 prosentin korvausta, ja olisimme halunneet lakiin joustoa. Kuten lunastuslain uudistuksen kohdalla arvioitiin, muutos korottaa luonnonsuojelulain rajoitusten perusteella maksettavia korvauksia ja korotus joudutaan kattamaan vähentämällä vapaaehtoisen luonnonsuojelun rahoitusta. METSO-ohjelmalla on ollut hyvä vastaanotto maanomistajien keskuudessa, ja suojelutarjonta ylittää ohjelman määrärahatason. METSO-ohjelman kustannukset ovat nousseet viime vuosina merkittävästi puun markkinahinnan nousun myötä.

METSO-ohjelman mukaisiin korvauksiin varataan 19,0 miljoonaa euroa ja htv:hen sekä viestintään 0,5 miljoonaa euroa. Metsien monimuotoisuuden toimintaohjelma METSO:n uuden toimintakauden (2026—2040) valmistelu on lausuntovaiheessa ja ohjelman on tarkoitus käynnistyä ensi vuoden alussa. Kustannusten nousu haastaa METSO-ohjelman toteutusta 35.10.63-momentilla, (mm. puun markkinahinnan nousu, lunastuslain muutos) lunastuslain korvausperusteiden muu-

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp Eriävä mielipide 2

toksesta, Natura-verkoston suojelutavoitteista ja EU-sitoumuksista aiheutuu kustannuspaineita tulevina vuosina momentille 35.10.63.

Suomen EU:ssa sovittujen ilmastotavoitteiden saavuttaminen ja kansallisessa hiilineutraaliustavoitteessa pysyminen vaatii määrätietoisia ja johdonmukaisia toimia läpi yhteiskunnan. Lisätoimia tarvitaan erityisesti taakanjakosektorilla ja maankäyttösektorilla. SDP:n mielestä on välttämätöntä, että liikenteen biopolttoaineen jakeluvelvoitetta nostetaan ja näin turvataan taakanjakosektorin päästövähennykset.

Tarvitsemme ilmasto- ja luontopolitiikkaan vaikuttavampaa päästöohjausta ja uusia ohjauskeinoja. Yksi moneen kertaan selvitetty keino on maankäytön muutosmaksu, jolla hillitään metsäkatoa ja näin myös päästöjä. SDP esittää, että säädetään maankäytön muutosmaksu ja tehostetaan siten päästöohjausta ja saastuttaja maksaa -periaatteen toteutumista. Samalla valtion talous vahvistuu. Myös fossiilitaloutta ylläpitäviä verotukia tulee leikata.

Paine lisätä luonnonsuojelun rahoitusta on kova ja ennallistamisasetuksen toimeenpano lisää painetta. Luontokatoa tulee torjua riittävän rahoituksen lisäksi myös lainsäädännön keinoilla. SDP esittää, että säädetään ilmastolain kaltainen luontolaki luonnon turvaksi. SDP on esittänyt luontolakia eduskuntavaaliohjelmassaan 2023 sekä vaihtoehtobudjetissaan 2024 ja 2025. Asiasta on tehty kattava selvitys jo viime vaalikaudella ja selvityksessä todettiin, että luonnon suoja lainsäädännössä on puutteellinen.

Lisäksi valtion vanhat ja luonnontilaiset metsät tulee suojella tieteeseen perustuvilla, riittävän kattavilla kriteereillä, jotka aidosti suojelevat alueet ja lisäävät näin monimuotoisuutta ja hillitsevät luontokatoa. SDP esittää lisäksi metsälain päivittämistä ilmasto- ja luontotavoitteita tukevaksi esimerkiksi niin, että harkitaan metsänhoidon suositusten tuomista lakiin nykyistä vahvemmin. Lisäksi esimerkiksi puubiomassan polton verotus toisi lisää tuloja valtion kassaan samalla, kun se vauhdittaisi polton vähentämistä. Vero tulisi kohdentaa ainespuuhun.

Vesiensuojelu

Talousarvioesityksen 35.10 -luvun mukainen vesiensuojelun rahoitus on vuonna 2026 noin 18,8 miljoonaa euroa, sisältäen momentit 35.10.23 Itämeren ja vesiensuojelun edistäminen ja 35.10.61 Vesien- ja ympäristönhoidon tukeminen. Momentilta 35.10.61 rahoitetaan myös pilaantuneiden alueiden kunnostamista 1 521 000 eurolla, mutta sitä ei lasketa mukaan vesiensuojelun rahoitukseen. Rahoitusta on noin 1,1 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2025 talousarviossa. Valtioneuvoston vuonna 2021 hyväksymissä vesien ja merenhoitosuunnitelmissa vuosille 2022—2027 esitetään tarvittavat toimet vesien ja Itämeren hyvän tilan saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi. Vesien- ja merenhoidon suunnitelmat toteuttavat samalla myös koko Itämeren toimintaohjelman (Baltic Sea Action Plan, HELCOM). Suomi raportoi EU:n komissiolle vesien- ja merenhoidon toimenpiteiden edistymistä vuodenvaihteessa 2024—2025.

SDP esittää vesilain korjaamista ja purojen suojelua kuten Marinin hallitus esitti viime kaudella osana luonnonsuojelulain uudistusta, mutta esitys torpattiin eduskunnassa. Purojen suojelun lisääminen vesilakiin tehostaisi suojelua vesilain mukaisissa toimissa. SDP pitää tärkeänä hallitusohjelman kirjaus uudistaa vesilakia myös niin, että nykyaikaiset kalatalousvelvoitteet toteutetaan

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 2

myös pienten patojen osalta ja vanhojen vesilupien päivityksen lisäksi niin sanotuille nollavelvoitelaitoksille voidaan asettaa kalatalousvelvoitteita. Esitys vesilain muuttamisesta tulisi antaa pikaisesti.

Asuntopolitiikka

Orpon hallitus tuhoaa kohtuuhintaisen asuntotuotannon välineet ja resurssit

Asuntopolitiikan tavoitteena tulee olla terveellisen, turvallisen, viihtyisän ja kestävän asumisen mahdollistaminen eri elämäntilanteisissa oleville ihmisille joka puolella Suomea. Erityisesti niiden ryhmien asumisesta, jotka eivät itse pysty sitä järjestämään, tulee valtion toimin huolehtia. Tavoitteen tulee olla toimivat asuntomarkkinat, joissa kysyntä, tarjonta ja hinta kohtaavat. Asuntopolitiikkaa ei voi jättää vain markkinoiden varaan. Valtiota tarvitaan mahdollistamaan kohtuuhintaista tuotantoa kasvukeskuksiin ja toteuttamaan asuntohankkeita erityisryhmille. Valitettavasti asunnottomuus Suomessa on lisääntynyt pitkän laskevan trendin jälkeen. Asunnottomuus koskettaa nykyisin kaupunkiseutujen lisäksi maaseutua ja sen asukkaita.

Riittävä valtion tukema asuntotuotanto on osoittautunut ainoaksi tavaksi toteuttaa kohtuuhintaista asumista pääkaupunkiseudulla ja muissa suurissa kaupungeissa. Valtion tukemien vuokra-asuntojen vuokrat ovat tuntuvasti alemmat kuin vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen. Kasvukeskusten asuntomarkkinoita ei voi jättää vain markkinaehtoisen asuntotuotannon varaan, joka on täysin suhdanteista riippuvaista. Siksi valtion tukeman asuntorakentamisen vastasyklinen jatkaminen on nykytilanteessa tarpeen.

Jatkossa tämä on vain paljon hankalampaa, kun valtion tukeman asuntotuotannon keskeinen väline, valtion asuntorahasto, on sulautettu valtion talousarvioon. Asuntopolitiikan pitkäjänteisyys vaarantuu. Näemme, että asuntopolitiikan välineitä on vahvistettava VAR:n lakkauttamisen jälkeen ja kehitettävä uusia välineitä, joilla valtion tukema asuntotuotanto turvataan myös jatkossa. Viittaamme eduskunnan oikeusasiamiehen kannanottoon ja huoleen siitä, että hallitus ei ole kertonut kuinka valtion asuntorahaston lakkauttamisen jälkeen perustuslaissakin turvattu oikeus asumiseen aiotaan turvata, kun asuntorahasto on lakkautettu. Erityisesti tulisi huomioida ne erityisryhmät, joilla on vaikeuksia järjestää asumistaan itse.

Rakennusalan taantuma ei hellitä. Asuntorakentamisen kasvuodotukset ovat siirtyneet vuodelle 2026. Tänä vuonna asuntorakentamisen määrän arvioidaan olevan suunnilleen samalla tasolla kuin viime vuonna, noin 18 000—19 000 asuntoa, ja ensi vuodelle odotetaan lievää kasvua. Suomessa arvioidaan aloitettavan tänä vuonna 2025 noin 17 800 asuntoa, josta niin sanottuja ARA-asuntoja noin 7 500 ja vapaarahoitteisia asuntoja 10 300. Viime vuonna puolet asuntoaloituksista oli valtion tukemaa asuntotuotantoa. Tuetun tuotannon arvioidaan olevan tänä vuonna noin 8 000 asuntoaloitusta ja laskevan selvästi ensi vuonna arviolta alle 5 000 asuntoon. Hallitus jatkaa tuetun tuotannon heikentämistä laskemalla asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuutta vuodelle 2026 1,135 miljardiin euroon, jolloin valtuus riittää arviolta enintään 4 500 valtion tukeman asunnon käynnistämiseen. Valtuus on 615 miljoonaa euroa pienempi kuin vuonna 2025.

Korjausrakentaminen on vähentynyt ja alalle ennustetaan hidasta kasvua. Koko rakennussektorille odotetaan muutaman prosentin kasvua, jota syntyy toimitilarakentamisesta, vihreän siirty-

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp Eriävä mielipide 2

män investoinneista ja puolustukseen liittyvistä toimista, sekä maa- ja vesirakentamisesta. SDP:n mielestä nyt tarvitaan energiatehokkaaseen korjausrakentamiseen suhdanneluontoinen ja määräaikainen tukiväline auttamaan rakennusalaa ja sen työntekijöitä.

Asuntorakentamiseen sijoitetusta eurosta palautuu 46 prosenttia veroina ja maksuina yhteiskunnalle. Myös energiaremonttiavustusten vipuvaikutuksen arvioidaan olevan suuri, eli 1 miljoonan euron avustuksella saadaan aikaan 4,8 miljoonan euron energiaremontit ja työtä 56 henkilötyövuotta. Avustus maksaa siten itsensä tuottamalla korjaushankkeista valtiolle välittömiä tuloveroja ja välillisiä arvonlisäveroja sekä mikä tärkeintä, antamalla ihmisille töitä.

100 miljoonan euron panoksella korjausrakentamiseen voisi parhaimmillaan lähteä liikkeelle investointeja jopa miljardin euron edestä, mikäli avustuksen suuruus olisi enintään 10 prosenttia hankkeen hyväksyttävistä kustannuksista. Avustus porrastettaisiin sen tuottaman energiatehokkuuden parantumisen mukaan, eli mitä suurempi olisi kiinteistön energiatehokkuuden parantuminen, sitä suurempi olisi avustus. Avustusta suunnattaisiin vuokra- ja asumisoikeusasuntojen sekä asunto-osakeyhtiöiden ja pientalojen peruskorjaukseen, ja se tulisi suunnata erityisesti lähiöissä olevan asuntokannan korjaamiseen.

Tuetun tuotannon osuus koko asuntorakentamisesta nousi 15 prosentista (v. 2022) arviolta 48 prosenttiin (v. 2023) ja viime vuonna valtion tukeman asuntotuotannon osuus oli arvioiden mukaan puolet kokonaistuotannosta.

Erityisesti nuorten ensiasunnon hankintaa tulisi edistää. SDP palauttaisi ensiasuntoa hankkiville varainsiirtoverovapauden, jonka Orpon hallitus on poistanut. SDP palauttaisi ensiasunnon ostajille lisäksi määräaikaaisesti mahdollisuuden vähentää asuntovelan korkoja verotuksessa.

Asumisoikeusasumista tarvitaan edelleen

Orpon hallitus on lakkauttanut uusien asumisoikeusasuntojen rakentamisen. Pidämme päätöstä vääränä ja katsomme, että asumisoikeusasuminen on tarpeellinen ja haluttu välimalli vuokra- ja omistusasumisen välillä ja se vähentää myös segregatiota asuinalueilla. Aso-asuntoja rakennetaan kysyntään pohjautuen ja etenkin kasvukeskuksissa niihin jonotetaan. Asumisoikeusasuminen täytyy säilyttää asumismuotojen valikoimissa ja kehittää sitä. Rinnalle tulee luoda myös muita kohtuuhintaisen asumisen välimalleja.

MAL-sopimukset uudistettava kasvua ja tuottavuutta tukeviksi

Suurimpien kaupunkiseutujen kanssa on tehty MAL-sopimukset vuosille 2024—2027. Uusissa sopimuksissa ei enää ole tavoitteita valtion tukemalle asuntotuotannolle, mikä on heikennys. MAL-sopimusmenettelyä tulee uudistaa kasvua tukevaksi. Jatkossa sopimukseen tulee sisällyttää kasvutavoitteet kaupunkiseuduille.

Korotetaan erityisryhmien investointiavustusta

Hallitus on leikannut rajusti valtion tukeman kohtuuhintaisen asuntorakentamisen avustuksia ikääntyneille, vammaisille ja opiskelijoille (erityisryhmien investointiavustus) ja esittää vuoden

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp Eriävä mielipide 2

2026 avustuksen määräksi 15 miljoonaa euroa. Vielä vuonna 2023 avustus oli 120 000 000 euroa ja tälle oli suuri kysyntä. Tarve erityisryhmien asumiselle ei ole kadonnut minnekään.

Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksella (Varke) on hakemuksia erityisryhmien investointiavustuskohdeista yhä yli 100 miljoonan euron edestä. Osalla näistä hankkeista on olemassa lainavaraus ja osalla osapäättös. Valtuuden riittämättömyyden vuoksi Varke on sulkenut erityisryhmien investointiavustushaun, mikä tarkoittaa, että uusia erityisryhmien asuntohankkeita ei päästä käynnistämään useaan vuoteen nykyisillä linjauksilla. Tämä johtaa merkittävään asuntotilanteen heikkenemiseen esimerkiksi opiskelijoilla, itsenäistyvillä nuorilla ja ikäihmisillä. Ikäntyneiden ja opiskelija-asuntojen hankkeet ovat näillä näkymin jäämässä ilman rahoitusta koska vammaisten ja pitkäaikaisasunnottomien hankkeet on priorisoitu.

Investointiavustusvaltuuden vähäisestä määrästä seuraa myös se, että hyvinvointialueiden mahdollisuudet hillitä menopaineitaan vähenevät oleellisesti. Tämä johtuu siitä, että yhteisöllisen asumisen asuntohankkeita, joissa ei ole lakisääteistä henkilöstömitoitusta ei voida käynnistää. Tämä johtaa yhteiskunnan kokonaismenojen kasvuun muuta kautta ja tulee huomattavasti kallimmaksi.

Korottamalla investointiavustusta voidaan saada erityisryhmille lisää tarvittavia asuntoja sekä tukea rakennusalaan, joka ei ole edelleenkään noussut kuopasta ja vetää osaltaan Suomen taloutta taantumaan.

Esitämme, että erityisryhmien investointituen valtuutta lisätään vuodelle 2026 ja valtuuden riittävyyttä seurataan ja korotetaan tarvittaessa.

Kaupunkiseutujen elinvoima vaarassa

Kohtuuhintaisten asuntojen kysyntä jatkaa kasvuaan kasvavilla alueilla. Toimivat asuntomarkkinat ovat myös tärkeitä alueen muun talouskehityksen kannalta. Varsinkin kasvavilla kaupunkiseuduilla kohtuuhintaisten vuokra- ja asumisoikeusasuntojen saatavuus mahdollistaa työvoiman liikkumisen ja talouskasvun. Yhdistettynä asumistuen sekä muiden etuuksien rajuihin leikkauksiin asumisen kustannukset ovat osalla asuntokunnista nousseet kohtuuttomasti. Edullisilla asunnoilla on erittäin kova kysyntä ja hallituksen politiikka pakottaa ihmisiä muuttamaan pois työpaikkojen läheisyydestä kauemmas halvemman asumisen perään. Hallituksen asuntopolitiikalla on kaupunkiseutujen elinvoimaa ja kasvua heikentävä vaikutus, joka realisoituu kokonaisuudessaan vasta vuosien päästä.

Valtion talousarvioesitys ei tuo mukanaan mitään uusia välineitä rakentamisen markkinoiden tukemiseksi ja nykyisiä välineitä lähinnä heikennetään. Valtion asuntorahaston lakkauttaminen ja varojen siirtäminen budjettiin vähentää asuntopolitiikan pitkäjänteisyyttä. Valtion asuntorahasto olisi tullut säilyttää budjetin ulkopuolella. Nyt uudessa tilanteessa, hallituksen on syytä arvioida pikaisesti, miten pitkäjänteinen asuntorahoitus jatkossa turvataan ja harkita tähän uusia välineitä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 2

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.10.2025

Eveliina Heinäluoma sd
Johan Kvarnström sd
Pinja Perholehto sd
Marko Asell sd

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Petteri Orpon hallituksen julkisen talouden tasapainottamiseen tähtäävä talousarvioesitys sisältää yksittäisiä kannatettavia elementtejä, mutta jää ilmasto- ja luontotoimien sekä kestävästä asuntopolitiikan näkökulmasta täysin riittämättömälle tasolle niin toimenpiteiden kuin niiden toteuttamiseen kohdistettujen määrärahojen osalta. Näistä syistä vasemmistoliitto ei voi yhtyä esitettyyn talousarvioon.

Talousarvioesitys vuodelle 2026 jatkaa ilmasto- ja ympäristötoimien rahoittamisen huomattavaa laiminlyömistä vaikka tiedetään, että Suomi ei ole saavuttamassa ilmastolain alaisia tavoitteitaan (ml. hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä) eikä YK- ja EU-tason biodiversiteettitavoitteitaan (ml. luontokadon pysäyttäminen vuoteen 2030 mennessä).

Ympäristöministeriön hallinnonalaan tehtiin massiivinen 32 prosentin määräraholeikkaus vuoden 2024 talousarvioesityksessä, eikä hallitus ole tälläkään kertaa korjaamassa tätä kurssia. Ympäristöministeriön hallinnonalalle esitetty näennäisesti mittava määrärahojen lisäys aiheutuu lähes kokonaan Valtion asuntorahaston lakkauttamisesta ja sen jäljellä olevan kassan tulouttamisesta ympäristöministeriön tuloihin, eikä kyseessä ole siten tosiasiallinen lisäpanostus ympäristöministeriön hallinnonalalle.

Hallitus on monelta osin esittämässä lisää leikkauksia ilmasto- ja ympäristötoimien toimeenpanon määrärahoihin. Pieniltä vaikuttavat ykkösmiljoonien leikkaukset ovat merkittäviä entuudestaan aliresursoidulle hallinnonalalle, ja ympäristöministeriön budjetti on jo valmiiksi moninkertaisesti pienempi kuin budjetiltaan toiseksi pienimmän ministeriön.

Hallinnonalan ilmasto- ja ympäristötoimien rahoitus jää siis täysin riittämättömäksi suhteessa alati kasvavaan määrään toimia, joita ilmasto- ja ympäristötavoitteidemme saavuttaminen tosiasiassa edellyttäisi. Vaikka hallitus hallitusohjelmassaan sitoutuu hiilineutraaliustavoitteeseen ja luontokadon pysäyttämiseen, talousarvioesityksessä ei esitetä läheskään riittäviä määrärahoja näiden tavoitteiden realisoimiseksi. Hallituksen sitoutuminen ilmasto- ja ympäristötavoitteisiin jää retoriseksi ja täysin vaille tekoja.

Hallitus on samalla romuttamassa kohtuuhintaisen asuntotuotannon tekemällä massiiviset leikkaukset valtion tukeman asuntotuotannon korkotukilainoihin. Korkotukilainavaltuuden pudotusta loivennetaan ensi vuonna 135 miljoonan euron edestä, mutta tämä "kompensaatio" tarkoittaa edelleen todella isoa pudotusta kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon osoitettuihin määrärahoihin. Vuodesta 2027 lähtien korkotukilainojen määrärahoista leikataan edelleen 365 miljoonaa euroa.

Ilmasto- ja ympäristötoimien riittävyys

Koska ympäristön säilyminen elinkelpoisena on edellytys muiden perusoikeuksien toteutumiselle, hallituksella voidaan katsoa olevan perustuslakiin perustuva velvollisuus lisätä ympäristö- ja ilmastotoimien rahoitusta. Suomi on niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin sitoutunut ilmas-

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 3

tokriisin ja luontokadon pysäyttämiseen edellisellä vaalikaudella säädetyn ilmastolain, EU:n biodiversiteettistrategian ja YK:n biodiversiteettisopimuksen puitteissa. Vuoden 2026 talousarvioesityksessä ehdotetuilla panostuksilla ilmasto- ja luontotoimiin näitä tavoitteita ei olla saavuttamassa.

Ympäristöministeriö ehdotti omassa budjettiesityksessään korotuksia Helmi- ja METSO-ohjelmien rahoitukseen, mutta hallitus on täysin sivuuttanut korotusehdotukset talousarvioesityksessään. Luonnonsuojelun ohjelmiin pitäisi kohdistaa vähintään ympäristöministeriön budjettiehdotuksen mukaiset korotukset: Helmi-ohjelmalle 15,5 miljoonan euron määrärahalisäys ja METSO-ohjelmalle 12 miljoonan euron määrärahalisäys.

Suomi on sitoutunut maksamaan osansa kansainvälisestä ilmasto- ja biodiversiteettirahoituksesta kehittyville maille. Talousarviossa ei kuitenkaan ole esitetty, kuinka Suomi täyttää Pariisin ilmastopimuksen rahoitusta koskevat velvoitteet tai YK:n luontosopimuksen tavoitteiden mukaisen tuen kehittyville maille. Suomi on tällä hetkellä rahoituksessa paljon jäljessä muita Pohjoismaita, eikä se ole globaalille kestävyydelle ja kokonaisturvallisuudelle, saatikka Suomen kestävyteen nojaavalle maakuvalle, eduksi. Suomen tulee merkittävästi lisätä kansainvälistä biodiversiteettirahoitustaan ja perua kehitysyhteistyövarojen leikkaukset, joilla rahoitetaan muun muassa kansainvälisten ilmastopimusten toimeenpanoa.

Metsät

Ilmastopolitiikan suunnittelussa maankäyttösektorin nettonielujen taso on arvioitu roimasti todellisuutta suuremmaksi. Viime vuosina toteutuneen nielukehityksen valossa ilmastotavoitteiden saavuttamisessa ei voida laskea maankäyttösektorin nettonielun varaan suunnittelussa mittakaavassa. Luonnonvarakeskuksen laskelmien mukaan maankäyttösektori muuttui vuonna 2018 ensimmäisen kerran hiilinielusta nettopäästölähteeksi. Myös metsämaa on muuttunut päästölähteeksi, ensimmäisen kerran vuonna 2021. Tiedämme, että nielu on laskenut trendinomaisesti jo 15 vuoden ajan, ja tämä kehityskulku tulee todennäköisesti jatkumaan hallituksen toimenpide- ja rahoituspäätöksillä.

Tässä valossa maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU) on syytä päivittää jo tällä vaalikaudella. Suunnitelman toimenpiteet ovat riittämättömät maankäyttösektorin muuttuneeseen tilannekuvaan nähden, ja suunnitelman toimeenpano on edennyt ennakoitua hitaammin riittämättömän rahoituksen takia.

Hiilinielun elvyttäminen on yksi akuuteimpia kysymyksiä Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisen kannalta. Samalla metsien suojelulla on keskeinen merkitys luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta. Tällä hetkellä peräti kolme neljäsosaa Suomen metsäluontotyypeistä on uhanalaisia. Hallituksen talousarvioesityksessä ei esitetä riittäviä toimia maankäyttösektorin nielujen kasvattamiseksi. Tarvittavia toimia ovat ainakin kosteikkoviljelyn tuki, joutomaiden metsitystuki sekä hiilensidonnan tuki metsänkasvatuksen kiertoaikojen pidentämiseksi. Jaksollista metsänkasvatusta ylläpitävät tuet tulisi poistaa, ja ne tulisi sen sijaan kohdistaa aitoihin luonnonhoitotoimenpiteisiin.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Tämän lisäksi hallituksen on puututtava liian suuriksi kasvaneisiin hakkuumääriin. Hallitus on jälleen nostamassa Metsähallituksen tuloutustavoitetta, vaikka sitä tulisi päinvastoin laskea. Liian suuret hakkuut ovat puuston kasvun hidastumisen ohella pääsyy romahtaneelle hiilinielulle.

Vesistöt

Vesistöjen tilanne Suomessa ei ole hyvä. Itämeren luontotyypeistä uhanalaisia on 24 prosenttia, Itämeren rannikon luontotyypeistä uhanalaisia on 58 prosenttia ja sisävesien sekä rantojen luontotyypeistä uhanalaisia on puolestaan neljännesosa. Lisäksi Itämeren kalakantojen kehitys on ollut viime vuosina erityisen heikkoa, osin tunnistamattomista syistä.

Hallitus kohdistaa pienen määrärahalisäyksen vesien- ja ympäristönhoidon tukemiseen. Lisärahoitus on tarpeellinen, mutta kokonaisuudessaan edelleen riittämätön. Itämeren ja vesien suojelun edistämiseen ei kohdisteta lisärahoitusta, vaikka Saaristomeren suojelutyön rahoituksen reilu vahvistaminen olisi erityisen tarpeen varsinkin, kun hallitus jatkoi lantapoikkeuksen käyttöä.

Ilmastonmuutos aiheuttaa vesistöjen ravinnehuuhtoumien lisääntymistä ja vesien tummumista ja uhkaa osaltaan vesiluonnon monimuotoisuutta. Ilman riittävää rahoitusta vesistöjen tilaa ja vesiekosysteemejä ei pystytä parantamaan biodiversiteettitavoitteidemme mukaisesti.

Luonnon monimuotoisuus

Suomen luonnon monimuotoisuus jatkaa hupenemistaan. Uusimpien uhanalaisuusarvioiden mukaan lähes 12 prosenttia arvioituista lajeista ja 48 prosenttia luontotyypeistä Suomessa on uhanalaisia. Kehityssuunta on yhä heikkenevä kaikissa elinympäristöissä. Orpon hallitus sanoo olevansa sitoutunut YK- ja EU-tasolla säädettyyn tavoitteeseen luontokadon pysäyttämiseksi vuoteen 2030 mennessä, mutta talousarvioesityksessä tästä ei näy jälkeäkään.

Merkittäviä syitä Suomen lajien ja luontotyyppien uhanalaistumiselle ovat metsien uudistaminen ja hoito, ojitus ja pellonraivaus, rakentaminen sekä vesien rehevöityminen. Myös ilmastonmuutos on merkittävä luontokadon aiheuttaja. Hallitus ei ole kohdistamassa läheskään riittävää rahoitusta tarvittavien toimenpiteiden toteuttamiseen, joilla Suomen luonto saataisiin elpymään.

Päinvastoin hallitus on vuoden 2026 budjettiehdotuksessaan kohdistamassa lisää toimintameno-säästöjä paitsi ympäristöministeriön myös Suomen ympäristökeskuksen toimintamenoihin ja Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin. Tämä tulee edelleen heikentämään Metsähallituksen mahdollisuuksia luontopalveluiden toimeenpanoon (mm. METSO-, Helmi- ja Nousu-ohjelmat). Hallitus on leikkaamassa ympäristön- ja luonnonsuojelusta, jonka alla erityisesti Itämeren ja vesien suojelun edistämisestä, eikä ole esimerkiksi palauttamassa rahoitusta turvepeltojen ilmasto-toimille, joka on yksi kustannustehokkaimista maankäyttösektorin ilmastotoimista.

Hallituksen tulisi lisäksi budjetoida paljon nykyistä enemmän luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenoihin. Näillä voitaisiin muun muassa maksaa metsänomistajille asianmukaiset korvaukset suojavyöhykkeiden perustamisesta herkkien vesistöjen välittömässä läheisyydessä oleviin metsiin.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp

Eriävä mielipide 3

Suomen biodiversiteettitavoitteiden saavuttamisen tueksi olisi säädettävä ilmastolakia vastaava kansallinen luontolaki, johon kirjataan Suomen tavoitteet ja velvollisuudet luonnon suojelemiseksi ja luontokadon pysäyttämiseksi.

Luonnonsuojelusta leikkaamisen sijaan hallituksen olisi syytä mitä pikimmiten luopua monista edelleen myönnettävistä ympäristöhaitallisista tuista, jotka eivät ole linjassa "luontopositiivisen Suomen" rakentamisen kanssa. Näitä ovat muun muassa puupohjaisten polttoaineiden ja polttoturpeen verotuet, kotimaan lentoliikenteen tuet ja lentoliikennepolttoaineen verottomuus sekä polttomootoriajoneuvojen ja fossiilisten polttoaineiden veronkevennykset. Verotukien poistolla saatavat määrärahat voitaisiin käyttää ilmasto- ja ympäristötoimien rahoittamiseen. Ilmasto- ja ympäristötoimia voitaisiin rahoittaa ottamalla käyttöön myös muun muassa maankäytön muutosmaksu. Verotuksen ympäristöohjaavuutta tulisi vahvistaa siten, että tuotteiden negatiiviset päästö- ja ympäristövaikutukset heijastuvat niiden hintaan.

Eläinpolitiikka

Suomen on otettava askelia eläinoikeuksien paremmaksi toteutumiseksi. Jo voimassa oleva lainsäädäntö edellyttää periaatteessa eläimen hyvinvoinnista huolehtimista. Eläinten hyvinvoinnin vaatimuksia tulisi kunnioittaa täysimääräisesti, ja tästä huolehtimiseen tulisi myös talousarviossa kohdentaa riittävästi resursseja.

Budjettiehdotukseen tulisi lisätä määrärahat kasvipohjaisen ruuan investointiohjelman aloittamiseen. Kasvipohjaiseen ruokavalioon siirtyminen on paitsi eläinoikeusteko, se on myös yksi tehokkaimpia keinoja hillitä päästöjä ja globaalia metsäkatoa. Näiden lisäksi kasviproteiinien viljely kotimaassa vahvistaa ruokajärjestelmämme huoltovarmuutta. Jotta kasvipohjaisen ruoan potentiaali saadaan täysin hyödynnettyä, merkittävässä murroksessa olevaa alaa on tuettava muun muassa tuotekehitykseen kohdennettavalla tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksella.

Tämän lisäksi eläinten etua valvovan viranomaisen virka tulisi vakinaistaa. Eläinsuojeluasiamiehen viran vakinaistamisen hyödyllisyydestä on eri tahojen osalta hyvin laaja konsensus. Rahallisesti viran vakinaistaminen vaatii vain pienen panostuksen, mutta sillä on valtavan suuri symbolinen ja käytännön merkitys eläinten hyvinvoinnin varmistamisessa.

Turkistarhaus elinkeinona on tullut tiensä päähän. Sen yhteiskunnallinen hyväksyttävyys on romahtanut, ja samalla se painii vuodesta toiseen yhä pahemmissa kannattavuusvaikeuksissa. Ei ole oikein eläimille, tarhaajille eikä veronmaksajille, että tätä kuolevaa alaa pidetään keinoitekoisesti hengissä. Suomen tulee seurata eurooppalaista eläinoikeuskehitystä ja liittyä osaksi kasvavaa EU-maiden joukkoa, joissa turkistarhaus on kielletty. Luopumistukijärjestelmän avulla tarhaajille voitaisiin turvata oikeudenmukainen siirtymä taloudellisesti kannattavien ja tulevaisuudenkestävien elinkeinojen piiriin hallitusti.

Asuntopolitiikka

Hallituksen talousarvioesitys on jälleen tuomassa lukuisia heikennyksiä asuntopolitiikkaan, jotka vaarantavat kohtuuhintaisten asuntomarkkinoiden kehityksen ja kohtuuhintaisen asumisen edellytykset.

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Kuten todettua, hallitus on romuttamassa kohtuuhintaisen asuntotuotannon tekemällä massiiviset leikkaukset valtion tukeman asuntotuotannon korkotukilainoihin. Korkotukilainavaltuuden pudotusta loivennetaan ensi vuonna 135 miljoonan euron edestä, mutta tämä "kompensaatio" tarkoittaa edelleen todella isoa pudotusta kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon osoitettuihin määrärahoihin. Vuodesta 2027 lähtien korkotukilainojen määrärahoista leikataan edelleen 365 miljoonaa euroa.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Ara on lakkautettu itsenäisenä virastona ja se on sulautettu osaksi ympäristöministeriötä tämän vuoden alusta alkaen. Päätös ei ollut kannatettava, sillä se vaarantaa Aralle kuuluneiden tehtävien hoitoa liittyen erityisesti kohtuuhintaiseen ja esteettömään asuinrakentamiseen ja korjausrakentamiseen. Ara olisi pitänyt säilyttää itsenäisenä toimijana.

Myös hallituksen päätös sulauttaa Valtion asuntorahaston (VAR) varat osaksi valtion budjettia on huono. Se käytännössä poistaa sosiaaliselle asuntotuotannolle korvamerkityt rahat ja tulee samalla vaikeuttamaan rakennusalan elvytystoimia. Rahastosta maksettavien erityisryhmien investointiavustusten alasajo jatkuu. Investointiavustusta on voinut saada erityisryhmien asuntojen rakentamiseen, hankintaan tai perusparantamiseen. Avustuksen vähentyminen vaikeuttaa erityisryhmien kuten opiskelijoiden ja vanhusten uusien asutokohteiden toteuttamista, vaikka erityisasumisen tarve tulee todennäköisesti vain kasvamaan opiskelijamäärien lisääntyessä ja väestön ikäntyessä.

Uudella Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksella (Varke) on hakemuksia erityisryhmien investointiavustuskohdeiksi edelleen yli 100 miljoonan euron edestä, vaikka investointiavustushaku jouduttiin sulkemaan vuoden 2024 maaliskuussa. Uusia erityisryhmien asuntohankkeita ei nykyisillä linjauksilla päästä käynnistämään useaan vuoteen. Tämä johtaa merkittävään asuntotilanteen heikkenemiseen esimerkiksi opiskelijoilla, itsenäistyvillä nuorilla ja ikäihmisillä.

Korjausavustusten määrärahoja vähennetään edelleen. Tämä vähentää esteettömyysremontteja ja voi lisätä laitosasumisen kuluja. Rakennusten ylläpitokorjaukset ja korjaaminen esteettömäksi ovat tärkeää rakennuskantaa ylläpitävää toimintaa, joka vähentää painetta uudisrakentamiseen. Peruskorjaushankkeita vauhdittamalla voitaisiin ylipäättään tehokkaasti tukea rakennusalaan nykyisessä suhdannetilanteessa, sillä korjausrakentamisesta palautuu yhteiskunnalle merkittävä määrä veroluonteisia maksuja.

Ilmasto- ja ympäristötoimien vauhdittaminen myös rakennusosalalla on tärkeää. Rakennusten energiatehokkuuden parantamiseen osoitettujen energia-avustusten poistaminen ei ole järkevää, sillä se tulee hidastamaan päästövähennyksiä. Öljylämmityksestä luopumisen avustus olisi tärkeää palauttaa. Käytännössä hallitus tunnistaa tuen keinona vähentää päästöjä mutta ei osoita sille rahoitusta ja on poistanut asiaa koskevat momentit myös valtion talousarvioesityksestä.

Rakennusalan ja erityisesti asuntorakentamisen suhdannekuopassa ei ole järkevää leikata toimivia ja tehokkaita korjaus- ja energiaremonttitukia tai hidastaa erityisryhmien asuntotuotantoa.

Erityisen ongelmallinen on myös hallitusohjelman aiempi päätös puolittaa asumisneuvonnan rahoitus. Rahoitusta ei olla lisäämässä. Asumisneuvonnalla ennaltaehkäistään asunnottomuutta ja

Valiokunnan lausunto YmVL 19/2025 vp
Eriävä mielipide 3

syрjäytymistä sekä vähennetään asukkaiden vuokravelkoja ja häätöjä. Asunnottomuuden kääntynyt kasvuun asumisneuvonnan rahoituksen lisääminen on erityisen tärkeää.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 9.10.2025

Mai Kivelä vas